

Pomoc Unii Europejskiej w ochronie polskiej przyrody

(Oś priorytetowa V programu operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych)

Anna Grelewska

„Infrastruktura i Środowisko” jest jednym z programów operacyjnych korzystających ze środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W jego skład wchodzi 16 tzw. osi priorytetowych. Wszystkie mają służyć zachowaniu jak najlepszego stanu środowiska mimo presji przemysłowej i cywilizacyjnej. Są wśród nich takie, jak: bezpieczeństwo energetyczne, kultura i dziedzictwo narodowe, bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa ochrony zdrowia, i inne. Ochrona przyrody i kształtowanie odpowiednich postaw ekologicznych to działania stanowiące V Osią priorytetową Programu, której głównym celem jest zapobieganie degradacji środowiska naturalnego i utracie jego zasobów, a także zmniejszaniu różnorodności biologicznej zgodnie z Krajową Strategią Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej.

Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej była następstwem Konwencji o różnorodności biologicznej, którą przyjęto na II Konferencji ONZ w Rio de Janeiro pt. „Środowisko i rozwój” w czerwcu 1992 r. Konwencja przewidywała, że każdy kraj, który zechce ją ratyfikować (Polska uczyniła to w 1996 r.) opracuje krajową strategię oraz plany i programy dotyczące ochrony różnorodności biologicznej i umiarkowanego użytkowania jej elementów lub dostosuje do tego celu istniejącą strategię oraz plany i programy, a także: „włączy, w miarę możliwości i w razie potrzeby, ochronę różnorodności biologicznej i umiarkowane użytkowanie jej elementów do resortowych i międzyresortowych planów, programów i strategii.”

Beneficjenci

O fundusze z Osi priorytetowej V mogą ubiegać się przede wszystkim: parki narodowe, parki krajobrazowe i ich związki, nadleśnictwa lub ich grupy, organizacje pozarządowe, jednostki rządowe, samorządowe, wojewodowie, ogrody botaniczne, ogrody zoologiczne, instytucje naukowe, urzędy morskie oraz inne podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające ochroną obszarów chronionych.

W Polsce wciąż występują zagrożenia różnorodności biologicznej. Sprzyja temu postępująca urbanizacja kraju, budowa i rozbudowa infrastruktury, co łączy się z li-

Ogłoszenia o konkursie

Instytucją organizującą nabory wniosków w ramach V osi jest Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, które zamieszcza ogłoszenie o konkursie z jego regulaminem na co najmniej 30 dni przed rozpoczęciem naboru na stronie internetowej: www.ckps.pl. Informacje te zamieszczane są również w serwisie prowadzonym przez Ministerstwo Środowiska – EKOPORTAL www.ekoportal.gov.pl oraz w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim. Nabór trwa co najmniej 30 dni: od ogłoszenia konkursu do zakończenia naboru musi minąć co najmniej 60 dni.

kwidacją naturalnej powierzchni przyrody, zaburzeniami łączności ekosystemów, obniżeniem się wód gruntowych powodującym istotne zmiany w zasobach przyrodniczych. Również zmiany w metodach upra-

Miodokwiat krzyżowy
Fot. archiwum PP

wy w ziemi, głównie zaniechanie tradycyjnych metod uprawy, prowadzi do zubożenia różnorodności biologicznej, a następstwem nadmiernej ingerencji człowieka w otaczającą przyrodę są też zmiany w krajobrazie prowadzące do jego dysharmonii i zubożenia.

Niepokojące są takie zjawiska, jak postępująca synantropizacja fauny i flory: rośliny i zwierzęta pozbawiane własnych, naturalnych siedlisk zbliżają się coraz bardziej do człowieka, tracąc tym samym swój dotychczasowy charakter. Niebezpieczeństwo tkwi również w ludzkich zachowaniach: zbyt duża presja człowieka na środowisko przejawia się także w nadmiernej eksploatacji populacji wybranych gatunków dziko

Wodniczka
Fot. Cezary Karkosz

Przejście dla ptaków
Fot. archiwum PP

Potrzeba realizacji osi priorytetowej V wynika również z tego, że proces degradacji naturalnego środowiska prowadzi do zakłócenia w nim równowagi, co z kolei może się odbić negatywnie zarówno na ludzkim zdrowiu, jak i zachwiać podstawami gospodarki. Takim spektakularnym skutkiem zubożenia krajobrazu jest na przykład zmniejszenie ruchu turystycznego. Nieuzasadnione wycinanie drzew wzdłuż dróg, a w niektórych rejonach kraju wycinanie całych wiekowych alei, prowadzi nie tylko do zmniejszenia bioróżnorodności – takie aleje są małymi ekosystemami – ale również degraduje krajobraz.

Dewastacja lasów, zanikanie łąk, powodowane zmianami w ich użytkowaniu, niszczenie zieleni w miastach, prowadzi również do niekorzystnych zmian odbijających się na zdrowiu nas wszystkich. Dlatego podjęcie realizacji działań w osi priorytetowej jest ze wszech miar pożądane i może zapobiec lub w każdym razie zmniejszyć ilość tych negatywnych zjawisk, zwłaszcza że w ramach tej osi wspierane będą również przedsięwzięcia dotyczące odbudowy zdegradowanych siedlisk wodnych, nieleśnych, leśnych poprzez dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do warunków siedliskowych, a także wykupu gruntów ważnych dla ochrony przyrody, re-

świadczeń i błędy popełniane w ich budowie powodują, że trasy wyznaczone przez człowieka zwierzęta nie zawsze akceptują.

Natura 2000, to Europejska Sieć Ekologiczna, która jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginieciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, ale też typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla 9 regionów biogeograficznych (alpejskiego, atlantyckiego, borealnego, kontynentalnego, panońskiego, makroazyjskiego, śród-

Wysokość dotacji

Współfinansowane jest 85 proc. wydatków kwalifikowanych, jednak w określonych sytuacjach wnioskodawca może ubiegać się o dodatkowe uzupełnienie dotacji ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, funduszy wojewódzkich lub innych środków krajowych.

żyjących, np. grzybów, ziół, ślimaków, niektórych gatunków łownych, co powoduje ograniczenie liczebności ich populacji i zburzenie równowagi ekologicznej. Niepokoić może coraz powszechniejsze przyzwolenie na uprawę roślin genetycznie modyfikowanych. Następstwa genetycznej modyfikacji organizmów wciąż są trudne do przewidzenia.

Wsparciem dla dotychczas podjętych działań, służących zapobieganiu tym zjawiskom lub chociaż zmniejszeniu ich degradującego wobec przyrody działania, mogą być fundusze z Osi priorytetowej V Programu Infrastruktura i Środowisko.

Mieści się w tych ramach także edukacja społeczeństwa mająca na celu zmniejszenie ingerencji człowieka w naturalne środowisko oraz kształtowanie odpowiednich postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska.

Dolne przejście dla zwierząt

Fot. archiwum PP

naturalizacji tych gruntów, budowy małej infrastruktury służącej zmniejszaniu presji turystyki na obszary chronione, jak chociażby szlaki turystyczne czy ścieżki przyrodnicze.

Ważnym zadaniem jest budowa przejść dla zwierząt zarówno nad, jak i pod trasami szybkiego ruchu. Rokrocznie na naszych drogach pod kołami samochodów giną dziesiątki tysięcy zwierząt. Są to zarówno zwierzęta małe: żaby, jeże, wiewiórki, łasice, zające, jak i duże: losie, dziki, sarny, jelenie. Kolizja z dużymi zwierzętami groźna jest również dla kierowców. Skala zjawiska jest olbrzymia i za wszelką cenę należy starać się wyeliminować. Fundusze przewidziane na wsparcie takich działań mogą służyć, jeśli nie całkowicie rozwiązaniu problemu, to przynajmniej jego znacznemu ograniczeniu. Na zachodzie Europy przejścia dla zwierząt są normą, u nas to wciąż nowość. Brak do-

ziemnomorskiego, stepowego i czarnomorskiego). Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów: obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). Podstawą wyznaczania obszarów Natura 2000 są jedynie kryteria naukowe. Wyznaczenie w Polsce obszarów naturowych dobiega końca, zatem fundusze z osi V mogą służyć niwelowaniu zagrożeń ze strony obiektów przemysłowych i mieszkalnych znajdujących się na tych terenach. Również wyrównaniu strat, które np. może ponieść gospodarstwo rolne położone na obszarach Natury 2000 chroniąc zagrożone siedlisko bądź ostoję cennych gatunków ptasich.

Z Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach osi V, priorytetowej, finansowane będą również szkolenia i działania związane z kształtowaniem odpowiednich postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, ochronie przyrody, w tym również ochronie krajobrazu, a także działania edukacyjne mające na celu kształtowanie zachowań ekologicznych. Dotychczas tego rodzaju działania finansowane były z funduszy samorządowych, najczęściej nie zawsze zamożnych gmin. Pieniądze, które na te cele można uzyskać z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska, bądź w formie dopłat unijnych, są wielkim wsparciem dla tych podmiotów, które nie posiadają odpowiednich środków finansowych.

Publikacja sfinansowana ze środków Pomocy Technicznej PO IIS

Przydzielanie środków

Środki będą przydzielane przede wszystkim na podstawie oceny projektów w trybie konkursowym. Polega on na dwuetapowej ocenie projektów zgłoszonych w ramach ogłoszonych konkursów. Konkursy mają określony czas rozpoczęcia i zakończenia. Harmonogram konkursów na każdy kolejny rok ustala Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych w porozumieniu z Ministerstwem Środowiska, można je znaleźć na stronie internetowej CKPS. Tryb indywidualny dotyczy projektów strategicznych wytypowanych przez Ministerstwo Środowiska, których celem jest rozwój sieci Natura 2000 oraz wdrażanie postanowień Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej.